Dorothee Sölle (1929-2003) herlezen.
(3) Wakker en weerbaar

Lezing

Nu kwam er iemand naar Jezus toe met de vraag: ‘Meester, wat voor goeds moet ik doen om het eeuwige leven te verwerven?’ Hij antwoordde: ‘Waarom vraagt u Me naar het goede? Er is er maar één die goed is. Als u het leven wilt binnengaan, houd u dan aan zijn geboden.’ ‘Welke?’ vroeg hij. ‘Deze,’ antwoordde Jezus, ‘pleeg geen moord, pleeg geen overspel, steel niet, leg geen vals getuigenis af, toon eerbied voor uw vader en moeder, en ook: heb uw naaste lief als uzelf.’ De jongeman zei: ‘Daar houd ik me aan. Wat kan ik nog meer doen?’ Jezus antwoordde hem: ‘Als u volmaakt wilt zijn, ga dan naar huis, verkoop alles wat u bezit en geef de opbrengst aan de armen; dan zult u een schat in de hemel bezitten. Kom daarna terug en volg Mij.’ Na dit antwoord ging de jongeman terneergeslagen weg; hij had namelijk veel bezittingen.

Mt 19,16-22 (NBV21)

Overweging

Beste vrienden van de Lier,

Dorothee Sölle beschrijft onze spirituele groei graag in termen van een reis of een tocht, geheel volgens de mystieke traditie. Daarom zullen we onze toespraak van vandaag indelen in etappes. In elke etappe staat een ander personage centraal. Aan jullie om deze personages onderling aan elkaar en aan je eigen levensverhaal te spiegelen.

Eerste etappe: de rijke jongeling

‘Geheel ontdaan, uitermate verdrietig (epiloupos) ging hij van hem vandaan,’ zo eindigt het evangelie dat we zojuist hebben beluisterd.

Hoe zou het hem verder zijn vergaan, de rijke jongeling? Zou hij ontgoocheld tot de conclusie zijn gekomen dat dit ‘eeuwige leven’ waar hij naar op zoek was, toch niet voor hem was weggelegd en zou hij zijn grote droom dan maar definitief hebben opgeborgen? Of tenminste hebben afgeslankt op maat van wat hem en de wereld redelijkerwijs haalbaar lijkt?

Of zou hij Jezus voor zichzelf hebben ontmaskerd als een extremistische scherpslijper?, - degene die nochtans zou gezegd hebben: ‘Kom allen naar mij toe, want ik ben zachtmoedig en eenvoudig van hart; uw ziel zal rust vinden, want mijn juk is zacht, en mijn last licht om dragen’ (Mt 11,28-30). Jezus, een fundamentalistische goeroe die door onredelijke eisen te stellen zijn eigen volgelingen van zich vervreemdt (zijn leerlingen reageren in het evangelieverhaal overigens even verbijsterd als de jongeling zelf) en die zo zijn project van ‘het Rijk Gods komende’, zelf ondermijnt?

Of zou hij, bekomen van de eerste shock, tot het inzicht zijn gekomen dat Jezus’ antwoord getuigde van een pijnlijke maar correcte analyse. Geen hooghartige veroordeling van zijn tekort schieten, maar simpelweg het voorhouden van een ontnuchterende doch realistische spiegel: wat uiteindelijk in de weg staat tussen hem en het waarachtige leven waar hij zo hartstochtelijk naar streeft, is zijn bezit. En zou hij vervolgens de eerste stappen hebben gezet om zich los te maken van zijn grote rijkdom en het lot van de arme centraal te stellen in zijn leven?

Tweede etappe: de arme jongeling

Caitlin Moran, journaliste van The Times, ontmoet enkele keren klimaatactiviste Greta Thunberg. Aanleiding is haar optreden op het Glastonbury-festival tijdens de voorbije zomer en de publicatie van haar 'Klimaatboek' in oktober. Enkele passages uit de gesprekken:[1]

'Ze komt de kamer binnen – nauwelijks 1 meter 52, in een T-shirt, joggingbroek en op versleten vegan-gympen, de haren ongekamd, de rust zelve. De anderen fladderen kwetterend rond, maar Thunberg spreekt alleen als dat nodig is. Het is geen gekwelde stilte, eerder een ongeziene, zwijgzame zelfbeheersing. Een rustige kracht die ik nog bij niemand gezien heb, zeker niet iemand zo jong en alleen. Ze zit daar gewoon, een appel te eten, te kijken naar de mensen rondom.'

(…)

En hoe vind je Glastonbury, is het jouw eerste festival?
'Ja', zegt ze. Niet alleen is het haar eerste festival, het is haar eerste optreden – ze is een lockdowntiener. Met haar vrienden kampeert ze 'op de heuvel'. Thunberg gaat vroeger slapen. 'De bodem beefde door het lawaai.' Ze lijkt onder de indruk van het hele gebeuren. Ze mag dan wel bedachtzaam en precies zijn in haar reacties, ze is ook uitermate spontaan.

Ik probeer hoogte te krijgen van haar sociale leven. Is ze ooit dronken geweest? Trekt het hedonisme op Glastonbury haar aan?
'Ik zou nooit uit drinken gaan', antwoordt ze. 'Ik zou nooit iets stoms doen en ik weet niet of dat is omdat ik dat type ben of omdat ik niet zo "gezien" wil worden. Ik vermoed dat het beide is …./… Mensen mogen dan wel naar je opkijken, je bent ook veel kwetsbaarder.'

(…)

'Enerzijds ben ik gewoon een activist – ik weet hoe je een staking moet organiseren, met politici spreken. Maar anderzijds, slechts weinigen weten hoe het is om campagnes op te zetten en gevolgd te worden door paparazzi. Onlangs noemde iemand me een influencer, maar daar hou ik niet van.'

(…)

Wat zijn je toekomstdromen? Waar zou je willen wonen, met wie, wat zou je willen doen, behalve de wereld redden?
'Soms denk ik wel: wat met mijn eigen leven… we zijn het onszelf moreel verplicht om activist te zijn, maar dat brengt geen brood op de plank.' Ze lacht nog eens.

Waarvan leef je dan?
'Een maandelijks studiebedrag. Heel duurzaam is dat niet. Artiesten of influencers kunnen geld verdienen zonder mensen tegen zich in het harnas te jagen, ik niet.'

Maar geld houdt je veilig. Dat is belangrijk voor vrouwen. Wat als je een taxi moet nemen 's avonds?
'Ik wandel altijd. Misschien moet ik wat voorzichtiger zijn.'

Heb je nog nooit een taxi genomen?
'Mocht het echt nodig zijn.'

Je bent een van de beroemdste mensen ter wereld. Op sociale media dreigen ze voortdurend om je te verkrachten of te vermoorden.
'Ik heb ooit veiligheidsagenten gehad, een paar dagen.' Dat was na Trumps Twitter-aanval op haar.

[1] Het volledige interview met Greta Thunberg is gepubliceerd in De Standaard op 22 oktober 2022: 'Soms denk ik wel, wat met mijn eigen leven?'

Het is de reden waarom Thunberg in het appartement van een vriend woont. Adressen zijn publiek in Zweden. Als ze geregistreerd stond als officiële huurder, zou iedereen weten waar. En zelfs nu: 'Soms kloppen ze aan en proberen ze binnen te raken, wat best onaangenaam is.'

Maakt ze zich geen zorgen?
Thunberg antwoordt: 'Tja, als mensen van wie ik hou, mentale of fysieke schade zouden lijden …'

Nu gaan alle alarmen af bij mij. Heeft ze 'mensen', een team dat haar helpt met haar planning, haar ondersteunt zoals iedere wereldfiguur ondersteund wordt?
'Nee. Ik boek mijn eigen treinen en verblijfplaatsen. Ik breng altijd mijn eigen eten mee. Voor mij mag dat elke dag brood zijn.'

(…)

Er is een complottheorie die de ronde doet: dat ze een fortuin heeft van meer dan een miljoen euro. Thunberg zucht. 'Omdat ik een prijs gewonnen heb die een miljoen euro waard was. Ik heb veel prijzen gewonnen, alles samen gaat het over meer geld, maar ik heb het allemaal weggeschonken. Dat kan mijn critici natuurlijk niets schelen.

'De winst van het klimaatboek gaat naar het goede doel', zegt ze. 'Als ik doneer aan herbebossing of natuurbehoud, dan kan ik daar een debat over aanzwengelen. Als ik geld schenk aan vluchtelingen, kan ik iets uitleggen.'

De journaliste reageert ontdaan (zoals de rijke jongeling) en bekent:

Sinds onze eerste ontmoeting ligt het op mijn maag: dat, om verwijten van hypocrisie te vermijden, jonge activisten alle hoop moeten opgeven op een 'normaal' leven.
'Ik laat mezelf niet toe om over zulke dingen na te denken', zegt ze rustig. 'Op dit moment heb ik alles wat ik nodig heb. Een dak boven mijn hoofd, voedsel en toegang tot basiszaken.'

Maakt het je dan niet kwaad of triest dat je zoveel moet opofferen? Wil je soms gewoon¬ niet weglopen (zoals de rijke jongeling)*?'*
Thunberg neemt haar tijd. 'Ik denk het niet. Natuurlijk zou het fijn zijn om het bos in te trekken en dit niet te hoeven doen, maar dat zal niet gebeuren.' Nog een pauze. 'We doen dit niet omdat we willen. We doen dit omdat … je moét er wel iets aan doen.'

Derde etappe: de wijze ouderling

In 1997, vijf jaar voor haar dood, publiceert Dorothee Sölle – ze is dan 68 jaar oud – haar opus magnum' *Mystiek en verzet* met als Duitse ondertitel: *du stilles Geschrei*. In dit boek besteedt ze een heel hoofdstuk aan het onderwerp 'Bezit en bezitloosheid' en bespreekt er figuren zoals Franciscus van Assisië, John Woolman, een Amerikaanse Quaker en pionier in het verzet tegen de slavenhandel, en Dorothy Day, een Amerikaanse katholieke sociale en vredes-activiste. In haar afsluitende commentaar schrijft Sölle op een bijna profetische wijze:

'Dit hartstochtelijk verlangen naar armoede en de gevolgen ervan, gedwongen of vrijwillig gekozen, lijkt dwaas. Alle in dit hoofdstuk beschreven mystieke mannen en vrouwen van de armoede hadden deel aan deze dwaasheid. De mystiek van de armoede kan een mens slechts begrijpen als men haar ziet in samenhang met **vrijheid**. Het leeg worden of het 'laten' van ego, bezit en geweld is de voorwaarde voor elke creativiteit van het veranderende handelen (252-253). …/…

Het verzet dat voortkomt uit de weerzin tegen het feit dat het leven gereduceerd wordt tot een 'goed verdienen en onbegrensd consumeren', ontwikkelt nieuwe vormen waarin ik, ook als ze als geheel seculier overkomen, een mystiek van de middenweg ontdek. Levensstijl en consumptiegewoonten veranderen onder ons vooral als het gaat om de vernietiging van de aarde. Het samen leven van de levende wezens op aarde is zo bedreigd, dat het verzet tegen de begeerte naar winst en consumptie ook in een wereld die men kan aanduiden als postreligieus, groeit. Dit verzet hoeft niet noodzakelijkerwijs de vorm van een radicale bezitloosheid aan te nemen, maar de herinnering aan de dwaasheden van de mystieke traditie helpt om wegen op te sporen die althans de mogelijkheid open laten dat er dingen in het leven zijn die niet bezeten, gekocht of verkocht kunnen worden. Sommige van deze tekenen van hoop als verzet hebben te maken met de bezitloosheid in de zin van 'divestment' (letterlijk: ontkleding of beroving) – het terugtrekken van investeringen uit bedrijven die verdienen aan oorlog, racisme, bewapeningsindustrie en milieuvernietiging en anderzijds 'investment, het ethisch investeren in bedrijven die zich ecologisch en sociaal correct gedragen.' (354-355)

Laatste etappe: de uiteindelijke bestemming (of 'hoe het eeuwige leven verwerven?')

In een zeer beluisterenswaardige podcast van De Standaard (25 oktober 2022), waarin David Van Reybrouck en Eva Rovers spreken met Greta Thunberg, beëindigen ze hun interview met de niet-evidentie vraag welk advies de 100-jarige Greta – de ouderling – zou geven aan de 19-jarige – de jongeling.
Haar antwoord: 'Dat zou alleen de 100-jarige kunnen beantwoorden, maar ik denk dat het zoiets zou zijn als: "doe wat je kunt met de tijd die je hebt en de middelen die je tot je beschikking hebt".

'Ik hoop terug te kunnen kijken en te kunnen zeggen dat ik alles heb gedaan wat ik kon, ook al zag het er hopeloos uit. Ik hoop te kunnen zeggen dat ik in ieder geval heb gedaan wat ik kon en dat wij, als klimaatbeweging, het hebben geprobeerd. En ik hoop dat we zullen slagen, maar we proberen het in ieder geval, omdat opgeven nooit een optie zal zijn. Omdat er gewoon te veel op het spel staat.'

Jan De Vriese
De Lier, Brugge, 30 oktober 2022